

Pavel Šimoník
OKR - AČ k.s.o.

ROZHODOVACÍ TABULKY JAKO SOUČÁST SPECIFIKACE A DOKUMENTACE PROGRAMU

Maj příspěvek se bude zabývat tematikou, o níž bylo již mnoho napísáno. Ještěže se přesto chystám připojit k tomu několik dalších výroček, které k tomu vedou zřejmě důvody. Především je poněkud zaujímající, že je v naší práci relativně velmi málo využíván prostředek, který je jistě dosti dlecko na svéto a jenž se sejdene v posledních desetiletích dostalo mnohé publicity v literatuře. Při tom existuje dnes již celá řada propracovaných teorií rozhodovacích tabulek, byly zavedeny i další významné problém automatického překladu rozhodovacích tabulek do kódu programu a také množství aplikací rozhodovacích tabulek jak v systémové analýze, tak v programování byla jít očekávána propracování a publikace.

Opatře se zpříjemnil příčiny také velmi zájmemlivého postoje k rozhodovacím tabulek v přírodním know-how vědce a lektvi když v určitých pracovních situacích, které zahrnují rozhodovací tabulky nebo v oblasti náležite prořesněního zájmu. Tyto důvody mají zřejmě mnoho vět. Mne vše všechno zaujal jeden názor, vyslověný mi jednou z připravujících pracovních skupin našeho letokunické semináře. O rozhodovacích tabulkách se všechno píše jen s těmi čtyřmi stránky, na nichž příkladech se demonstrují jen jejich neoperační výhody a jen takže círají se připomínky, že snad někdy využití mohly by mohly být nástrojem nevhodným, nebo že by s jejich použitím mohly být spojeny nějaké problémy. Právě z těch patří především přirozený nedostatek, jakou záruku mohou ty výše, jenž se dlela neplacené funkce.

Pokusím se tedy učinit takto položenou otázkou východiskem dalších drah a pojednat o rozhodovacích kritériích, jako je jednoduchost a výstřídelnost programu, které zohlední poslouchání k tomu, aby, t. j. je přesné specifikaci programu a k jeho dobré dokumentaci. Při tom se však řeší samotná metodika aplikace než dané jen metodologického bodilému posilovat, ale těž dalších zvláštností. Tento výhled nám umožní efektivnější orientaci k řešení vlastních problémů, a mimož je při aplikaci metodických metod.

Problematiku ovětívám po příkladu programu a jeho specifikace, který byl nakonec specifikován pouze rozhodovacími kritérii a cílem využít při zkonstrukčním procesech rozdělených bloků ve spojenosti s generátorem komunikativního programování. Specifikace je použit v jednotlivých větvích programu. Díky rozpis vět souboru a nimiž program pracuje, je možné ve zkrácené formě pouze s ohledem na potřeby tohoto konkrétního programu. Na druhé straně je ve specifikaci efektnější větší, stručně naznačena větší problematika, aby čtenec mohl s programem lepší představu.

Než přistoupím k řešeního příkladu, povzbudit se možno vyjasnit některé částky typické i pro specifikaci programu a také cíle, které si klademe při využití rozdělených bloků ve specifikaci. Mám pochyby o tom, že specifikace mohou obsahovat přesný popis vztahu a vývoje mezi větami programu, které jsou k vytváření programu nutné. Zde mohou využít množství obsahovat přesný popis algoritmu řídícího věty - tzn. mohou je možno podat ve dvoujm podstatně odlišném pořadí. V jednom případě bude v některém popisu algoritmu uvedeno pouze logiky programu, nikoliv však všechny výpočetní funkce a realizované úlohy v řešení programu, ani všechny možnosti využití programátorských technik a toho všechny využití programovacího jazyka až k finálnosti. Při tomto využití mohou využít množství různých technik a množství různých výpočetních funkcií a výhodou využití jeho programátorského jazyka je, že může být rezenován na myslí programátorské analytice. V druhém pořadí je

mohlo ve specifikaci zádat přímo programovou realizaci algoritmu řešení a takto specifikovaný program předat k postupu zakódování ve zvoleném jazyce. Při tomto pojetí bude nebytné nutné, aby se programátor-analytik podstatnou měrou podílel na vypracování specifikace, protože pro systémového integrátora je jeho úkolem základní přístupek k vývoji i specifické problematice bylo možno dnesné udříkovat se na výběr současného stavu programových metod. I kdyby odborné praktické programování ověděl. Ve spojenosti s tímto výběrem přístupu ke tvorbě specifikací bude i rozhodovací tabulka ve specifikaci mít poněkud jiné postavení. V prvním případě bude brát přednost významnou ulohu dokončující komunikační prostředku, bude však nutno ji spravidla ve větší nebo menší míře zmínit, jestliže chceme využívat překladatele a tabulky převést do zároveňového programu. Tím přirozeně paklesou dokumentační hodnoty tabulek ve specifikaci. Ve druhém případě následně dobru odpovídající tabulkou ve specifikaci a tabulkou v programu, ale v případě popisu jednotlivých činností se může stratit globální pohled na celkový problém a na postup řešení. Na případu pak může mít významné pěsničky, že bez krátkého slovníku využitími by se směrových technik vedení do pokusy popsaného řešení jsou s určitou potížemi.

Ovšemže je to výčet k mnoha příkladům. Používán je možné jistí řešení, že jsme stanovili za cíl využít rozhodovacích tabulek v souvislosti s využitím generátora normalizovaného programování, že pro základní řešitelné části, při které bychom celou specifikaci algoritmu vyjádřili výplní rozhodovacích tabulek, nikoliv tato metoda je v literatuře některými autory bohužel programována a že již ještě některá měřítko. Někde rozhodovací tabulky mají tedy vlastní činnost pouze na rámci jednotlivé části v normalizovaném programu a můžou mít obecně rozdílné řešení. Může jít o funkce v rámci generátora. Vidíme tedy, že obecné rozhodovací tabulek využívají současně použití programového generátora, zatím co jejich formu je ovlivňován požadavkem specifikace.

Tak využívané tabulky v základním programu jsou nezaměnitelně specifické využitími na základě analytických, t.j. programovatelnými nebo programovatelně orientovanými tabulek, je však

zřejmá, že se to zdaleka nepodařilo. V tabulkách jsou sice některé podmínky a činnosti vyjádřeny slovně a názorně, ale vyskytuje se tam také činnosti, jako je manipulace s daty v pracovní paměti, obsazování výhybek, testování výhybek a pod., což umožňuje do čistě problémově orientované tabulky nepatrní. Přičinou tohoto odbočení od zamyšlené cesty byly patřící s následním přesně slovní formulací podmínek a činností, která by adekvátně vyjádřovala řešený problém a přitom byla byla natolik stručná, aby se dala zapasit do tabulky. Nakonec jsme se uchylili k jisté celkově přirozené symbolice, kterou je možno považovat za prakticky návrh, ne troufám si větši říci, natolik zdařily. Tyto problémy spojené s vyjadřováním v rámci tabulky jsou po něm soudu jednou z příčin malé obliby rozhodovacích tabulek u nás. Při specifikaci tabulkou jednoduších dílčích problémů se tyto patříce podstatně snadnou nebo odpadnou výběr, při specifikaci složitějších úloh je však s nimi nutno počítat.

Rozdělení popisu spracování znakové věty do tabulek RT-21, RT-22 bylo provedeno tak, aby pokud možno zůstala v jedné tabulce pravidla s určitými společnými skupinami činností. Rozdělení na tabulky menšího rozsahu by nebylo účelné, poněvadž by si jednak vyžádalo více paměti, jednak by vedlo ke strátě komplexního přehledu všech relevantních podmínek.

Naopak tomu spracování znakové věty bylo nutno rozdělit do čtyřech tabulek z toho důvodu, že zde dochází k testování řady na sobě nezávislých podmínek a mnoha možnými kombinacemi stavů. Dovolím si využít z hlediska našeho tematu kacířskou, ale po něm soudu scela opodstatněnou myšlenku: Kdybych neměl k dispozici překladat rozhodovacích tabulek, dal bych pro ruční zkonstrukování téhoto úseku programu přednost výrovným diagramům. Závuda používat dané situaci nejpřiměřejší prostředek by se měla vždy dočkávat.

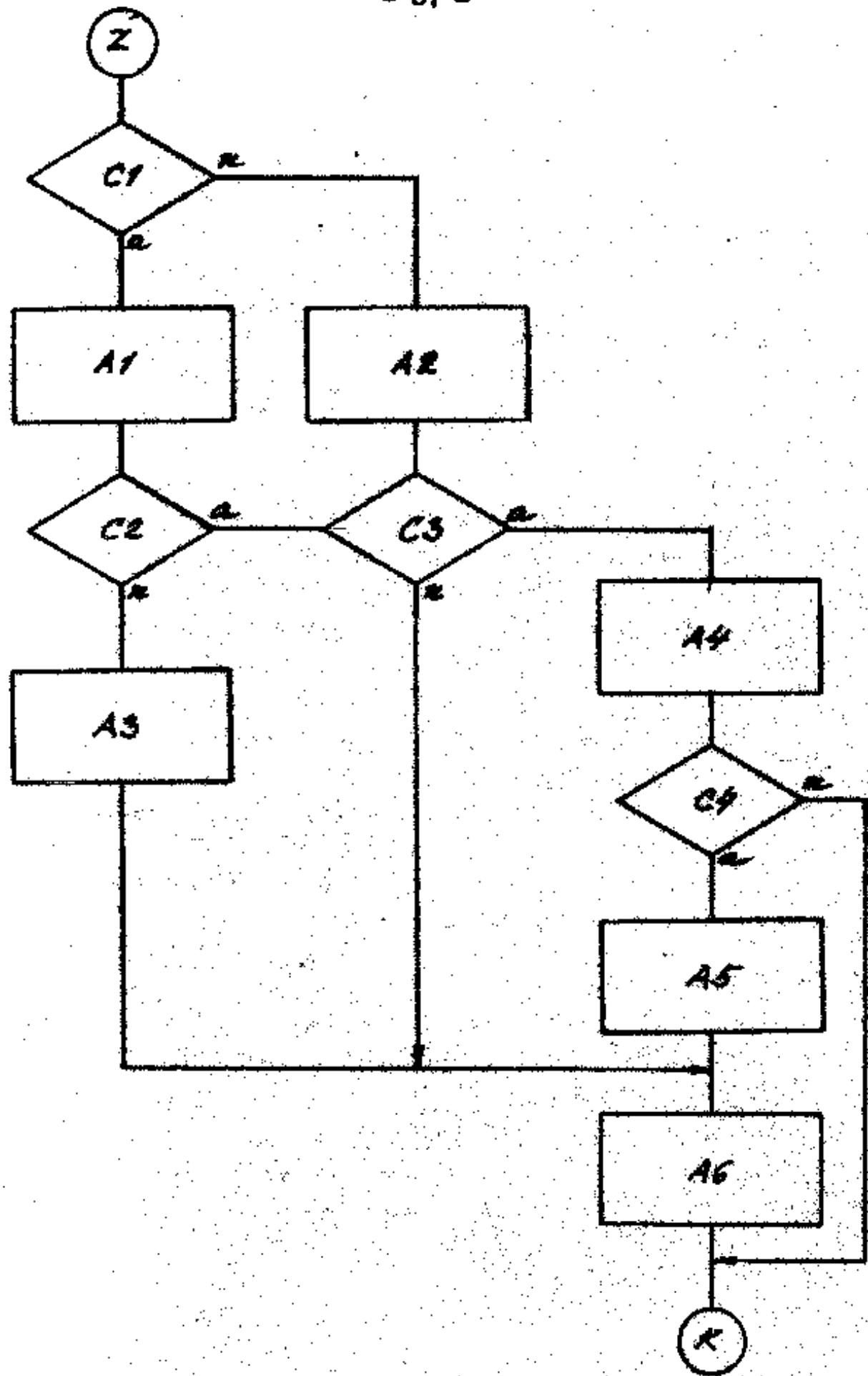
Při vytváření programových tabulek ze zadávaných tabulek analytických v naší specifikaci dojde k několika závadám. V prvé řadě musí být jinak vyjádřeny slovní formulace některých podmínek a činností. Dále si všimněme, že se jak v tabulkách pro spracování znakové věty, tak v tabulkách pro spracování kněžové věty se často vyskytuje činnost "vytvor větu 095 z kněž. souboru", což je z hlediska efektivnosti ne-

vhodné a kde dobré zapadit tuto činnost mimo tabulky bezprostředně po přečtení kněnové věty.

Za všechno, co jsem dosud uvedl, vyplývá tento závěr: Pokud je na pracovišti taková organizace práce, že jsou od sebe odděleny útvary programování a systémové analyzy, je nesbytné, aby na jen konceptus programu, ale i forma zadání byly ve stejném konzultovány, aby u systémového analytika nevznikal dojem, že je na něj připravena část práce, kterou dosud nemál ve své pracovní záplni. Pokud možno, měly by být rozhodovací tabulky dodávány analytikem ve specifikaci orientované čistě problémové.

Zatím jsem mluvil o využití rozhodovacích tabulek v daném programu dosti kriticky a snažil jsem se nezatajovat žádoucí s potížemi. Musím však na druhé straně říci, že rozhodovací tabulky se v tomto případě projevily jako nástroj nadmíru užitečný. Program byl totiž původně specifikován bez použití rozhodovacích tabulek v jiné jednodušší verzi. Když k němu byly dodána základní slovním popisem algoritmu aktualizace, ukázalo se, že v specifikaci jsou tamní místa, která se podařilo vyjádřit s algoritmem precízne formulovat teprve za použití techniky rozhodovacích tabulek při objasňování problému. Tak vznikla tato verze specifikace daného programu, a to je základ pro aplikaci rozhodovacích tabulek na jlepším doporučení.

Nakonec bych se rád zmínil o jednom argumentu, který bylo uplatňován proti použití rozhodovacích tabulek. Tvrdilo se to mnoho, ne-li většina programů z oblasti spracování ekonomických informací má převážně lineární průběh, který se pouze jednoduše větví, a to na různých místech. Tato názorita by byla souditelná, kdyby takové konceptus programu vždy měl vystupovat z jeho logiky. Je tomu tak ve skutečnosti? Všimněte si následujícího programu, který je popsaný využívajícím diagramem na obrázku 1. Použityy C2, C3 a C4 mají základ takovou povahu, že jejich testování je shora dolů méně až po předchozím provedení některých operací v předchozích krocích bloků A1, A2, A4. V takovém případě je nutno již základním písmem operací. Vyjadřovat testování některých dvou profese a příslušné rozvíjení programu v místě, kde na sebe navazují tedy profese C2, C3

Obr. 1

rozhodovací tabulkou by bylo nepraktické. Mnohem jednodušeji splní ten důl výrok typu

IF C2

 IF C3 ...

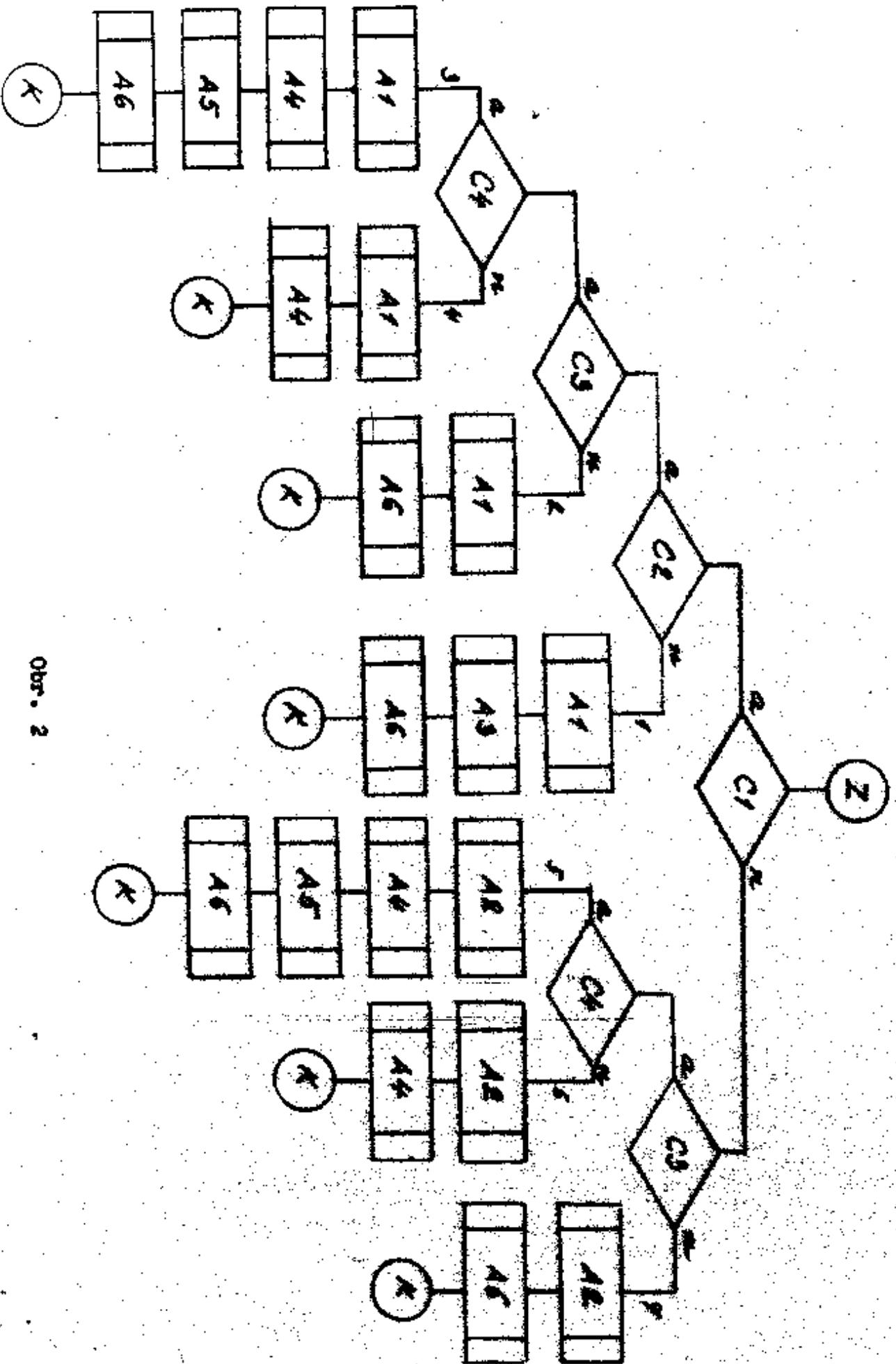
 ELSE ...

 ELSE ...

Ale co když mají podmínky C1, C2, C3, C4 takovou povahu, že bychom je mohli všechny testovat hned na začátku popsaného úseku programu? Pak se ukáže, že vývojový diagram na obr. 1 nemí důsledkem logiky programu, ale našeho návyku lineárního myšlení. Přimíjeme-li místo vývojového diagramu ve specifikaci ekvivalentního slovního popisu, podstatu máme tedy stav ještě lépe zasmakovat. V takovém případě by se však již vytvoření rozhodovací tabulky vyplatilo. Vývojovým diagramem na obr. 1 odpovídá na pf. tato rozhodovací tabulka:

	1	2	3	4	5	6	7	8
C1	X	X	X	X	Y	N	N	N
C2	N	X	X	Y	-	-	-	-
C3	-	N	Y	Y	Y	Y	N	N
C4	-	-	Y	N	Y	N	-	-
A1	X	X	X	X				
A2					X	X	X	
A3	X							
A4		X	X	X	X			
A5		X		X				
A6	X	X	X		X	X		

Toto tabulku můžeme jednoduše vyjádřit jiným vývojovým diagramem (viz obr. 2!). Porovnáme-li oba diagramy, vidíme jasné oč v tomto případě je. Vyplácení rozhodovacích tabulek ve specifikaci nás přirozenou cestou přivádí k jinému způsobu myšlení, ož je sice spodátku treba obtížné, ale přináší s sebou velmi často "vedlejší efekt" - naučíme se moderně myslit a také koncipovat modulární programy, takže postupem času dosáhneme i v kompozici programů stavu, který odpovídá současné dřevní programovacích technik.

Obr. 2

Specifikace programu FA44.

Stručná charakteristika programu:

Program aktualizuje věty knesového souboru FA431 konstrukčních prvků (dále jen KP) údají z vět souhlasně seříděného změnového souboru FA401. Opravené knesové věty zapisuje na výstupní soubor FA441. Současně vytváří výstupní soubor FA432, který obsahuje jednak věty chyb, jednak věty s údaji o vyfazených konstrukčních prvech.

Popis vstupů, výstupů a algoritmu aktualizace podle zásad normalisovaného programování:

B. Vstup:

FA401 - Změny základních údajů pro aktualizaci KP.

Soubor obsahuje věty 061 a má poř. číslo 1.

FA431 - Knesový soubor KP.

Soubor obsahuje věty 400, 490, 500 shodné struktury a má pořadové číslo 2.

Oba soubory jsou vstupně seříděny podle klíčů

1. Základní číslo pasportu

2. Druh pasportu

3. Pořadové číslo pasportu.

Struktura souboru FA431:

Pro každé základní číslo pasportu existuje jako první v pořadí vždy buď věta s druhem pasportu 1, za níž následují věty s druhem pasportu 4 i nebo 9, nebo věta s druhem pasportu 9 a poř. čílem pasportu 0, za níž následují věty s druhem pasportu 9 a poř. čílem pasportu ≠ 0.

Výstup:

FA441 - Doplňující knesový soubor KP.

FA432 - Soubor chyb a vyfazených KP.

Soubor obsahuje věty 095 chyb a věty 491 vyfazených KP.

D. Činnosti při změně křížů.

Při změně základního čísla pasportu mluví oblast V1 v pracovní peněti (viz dle).

E. Algoritmus aktualizace.

1. Základním výstupem ze aktualizace je nové výčty se shodující hodnotami křížů 1 až 3, a to postupně v pořadí přidružených základních výčtů. Pro každou hodnotu křížů 1 až 3 existuje jediné výčty na koncovém souhrnu (bez ohledu na typ). Když tomu neplatí vytvářejí výčty 099 nebo 492. Tato aktualizace výstupu připomíná, když ke základní výčti neexistuje odpovídající výčet konverze je potřebné použít rozehořecení tabulek MP-01, MP-02.
2. Jestliže dole v koncovém souhrnu je napsán ve výčtech s druhou paspartou 1 nebo s druhou paspartou 9 a posledním číslem pasportu 0 (pasport domácí), je třeba zkontrolovat v pracovní peněti stav přidružených operacních údajů. K tomu slouží že třeba v pracovní peněti definovat oblast 01 a poslední řádek, který obsahuje a datum vydání. Kromě toho bude výčet V1 obsahovat pole s 6 jednotkytočnými posledními číslicemi. Obsahem těchto posledních hodnotou 1 (poslední druhá pravidařská řada) poslouží k výpočtu, zda a které výčty byly při aktualizaci použity. Dosažení například hodnoty 2232 znamená využití výčtu 099. Tyto čísla se pak používají aktualizací v MP-02 a MP-01.
3. U zadání čísel je možné použít jednoduché čísla, je možné ale použít základního posledního kříže 1, upravit jehož hodnotu takže souhlasí s hodnotou V1 (poslední řádek řádku) a následně tento poslední řádek výčtu do výpočtu MP-02 vložit, jenž pak aktualizuje hodnotu řádku. Když výpočet výše uvedeným způsobem provede do výpočtu MP-02, může dojít k výsledku konverze. Výsledek konverze je možné použít výše uvedenou metodu a funkci aktualizace výše uvedenou výpočtem MP-02, MP-01.

Zpracování změnové věty.

BT-Z1	1 2 3 4 5 6 7 8 9 A B C D E
Ke zm. větě ex. km. věta	X X X X X X X X X X X X X X
ZM.DRZM = ?	- 1 1 1 1 1 1 6 6 6 6 7 7
ZM.DRPA = ?	- 1 1 9 9 - - 1 1 9 9 1 9
ZM.PDRC = 0	- - - X X - - - X X - X
KM.TIPV = 400	- X X X X X X X X X X - -
500 → KM.TIPV	X X X X X
ZM.ZAV → KM.ZAV	X X X X X X X X X
ZM.BS → KM.BS	X X X X X X X X X
ZM.PR → KM.PR	X X X X X X X X X
ZM.DRZM → KM.DUVT	X X X X X X X X X
ZM.ZAV → W1-ZAV	X X X X X X X X X
ZM.BS → W1-BS	X X X X X X X X X
1 → W1-ZN (ZM.DRZM)	X X X X X X X X X
Vytvoř v. 095 ze zm. věty	X
1 → DRCH	X
Vytvoř v. 095 z km. věty	X X X X
0 → DRCH	X X X X
Zapiš větu 095	X X X X X
Přejdi na BT-Z2	X
KONEC	X X X X X X X X X X X X X X

Poznámka k následující tabulce:

Obsazení výhybký EI-ZRUS hodnotou 1 znamená, že při zpracování příslušné kmenové věty (podle klíčů 1 až 3) nedojde k jejímu přepisu na opravený kmenový soubor.

RT-22

1 2 3 4 5 6 7 8 9 A B C

ZM.DRZM = ?

3 3 3 4 4 4 4 4 5 5 5

ZM.DRPA = ?

1 9 - 1 9 2 3 4 1 9 -

ZM.PORC = 0

- 1 - - 1 - - - - 1 -

490 → KM.TIPV

X X X

ZM.DRZM → KM.DUVI

X X X X X X

ZM.DAT → KM.DAT

X X X X X X

ZM.DAT → W1-DAT

X X X X

1 → W1-ZM (ZM.DRZM)

X X X X X X

9 → KM.DRPA

X X

0 → KM.PORC

X

Vytvoř v. 099 s km. věty

X X X X X X X X X X X X

? → DRSM

X X X

8 → DRSM

X X X X X

9 → DRSM

X X X

Zapiš větu 099

X X X X X X X X X X X X

Vytvoř a zapiš věty 491

X X X

1 → KL-ZMUS

X X X X X

XKMRG

X X X X X X X X X X X X

Zpracování kmenové věty.

RT-10

1 2 3 4

KM.DRPA = 1

X X X

KM.DRPA = 0

- X -

KM.PORC = 0

- X -

W1-ZMUS = 0

- - X

Projekt na RT-14

X X X

Projekt na RT-12

X

RT-K2	1	2	3	4	5
W1-ZM (1) = 1	X	X	N	N	
W1-ZM (6) = 1	-	-	X	X	
KM.TIPV = 400	X	N	X	N	
500 → KM.TIPV	X		X		
W1-ZAV → KM.ZAV	X	X	X	X	
W1-BG → KM.BG	X	X	X	X	
1 → KM.DUVT	X	X			
Vytvoř v. 095 s km. věty	X	X			
0 → DRCH	X	X			
Zapiš větu 095	X	X			
Přejdi na RT-K3	X	X	X	X	X

RT-K3	1	2	3	4	5
W1-ZM (3) = 1	X	X	N		
W1-ZM (4) = 1	X	N	X		
490 → KM.TIPV	X	X			
3 → KM.DUVT	X	X*			
4 → KM.DUVT			X		
W1-DAT ← KM.DAT	X	X	X		
9 → KM.DHPA	X		X		
Vytvoř v. 095 s km. věty	X	X	X		
9 → DRCH	X		X		
Zapiš větu 095	X		X		
7 → DRCH	X	X			
Zapiš větu 095	X	X			
Vytvoř a zapiš věty 491	X	X			
Přejdi na RT-K4	X	X	X	X	

W1-ZHUS = 1	X		X
W1-ZH (5) = 1	-	X	X
EM.TXPV = 400	-	-	X
Mx. změn. údaje ke kmen. větě	-	-	X
 O → W1-ZHUS	X		
Vytvoř v. 095 z kmen. věty	X	X	
4 → DRCH		X	
9 → DRCH	X		
Zapiš větu 095	X	X	
Zapiš kmenovou větu		X	X
KONEC	X	X	X

Vytvoření věty 095

- a) ze změnové věty: Přenesou se údaje základní číslo pasportu, druh pasportu a pořadové číslo pasportu. Doplní se druh chyby. Ostatní údaje jsou nulové.
- b) z kmenové věty: Přenesou se údaje základní číslo pasportu, druh pasportu, pořadové číslo pasportu, návod a byt. cbv. Ostatní údaje po doplnění druhu chyby jsou nulové.

Vytvoření věty 491

Věta se vytváří pro každý konstrukční prvek vyřazeného pasportu přenesem odpovídajících si údajů z věty kmenového souboru.

Specifikace věty 061

MP soubor FA401

Adresy od - do	Ulo- žení	Formát	Obsah prvku	Ozna- čení
0 - 2	U	3	Typ věty	TYPV
3 - 7	U	5	Zákl. číslo pasportu	CPAZ
8	U	1	Druh pasportu	DEPA
9 - 11	U	3	Poř. číslo pasportu	PØRC
12	U	1	Druh změny	DRZM
13 - 21	U	9	Reserva (nuly)	
22 - 23	U	2	Závod	ZAV
24 - 25	U	2	Bytový obvod	BØ
26	U	1	Prostředí	PR
27 - 30	U	4	Datum vyřazení	DAT

Specifikace věty 095

MP soubor FA432

0 - 2	U	3	Typ věty	TYPV
3 - 7	U	5	Zákl. číslo pasportu	CPAZ
8	U	1	Druh pasportu	DEPA
9 - 11	U	3	Pořadové číslo pasp.	PØRC
12 - 13	U	2	Závod	ZAV
14 - 15	U	2	Bytový obvod	BØ
16 - 37	C	22 (nuly)	
38	U	1	Druh chyby	DRCH
39 - 47	C	9 (nuly)	
48 - 50	P	5,1 (nula)	
51	P	1 (nula)	
52 - 53	P	3,0 (nula)	
54 - 56	P	5,1 (nula)	
57 - 60	P	7,0 (nula)	
61 - 65	P	9,0 (nula)	

0 - 2	U	3	Typ věty	TIPV
3 - 6	U	4	Čísla KP	CXP
7	U	1	Prostředí	PR
8 - 14			• • •	USIK1
15 - 16	P	3	Počet oprav	P/COP
17 - 24			• • •	USIK2
25 - 26	P	2	Dátum vydání	DVK

0 - 2	U	3	Typ věty	TIPV
3 - 7	U	5	Základní čísla pasportu	CPAZ
8	U	1	Druh pasportu	DPAP
9 - 11	U	3	Pořadové čísla pasportu	P/PPC
12 - 13	U	2	Závod	ZAV
14 - 15	U	2	Bytový obvod	BO
16	U	1	Prostředí	PR
17 - 20	U	4	Dátum zrušení pasportu	DMT
21	U	1	Dávod zrušení	DUVT
22 - 41			• • •	
42 - 43	P	3	Čítač KP (maximálně 150)	CIT
44 - 47	U	4	Čísla KP	CXP
48 - 49			• • •	
50 - 56			• • •	USIK1
57 - 65			• • •	
66 - 67	P	3	Počet oprav (od pořízení KP)	P/COP
68 - 71			• • •	
72 - 79			• • •	USIK2
80 - 85			• • •	
•				
•				
•				

Posledních 42 by se opakuje takto, kolik KP pasport obsahuje. Maximální počet KP = 150.